

Kleinschalige goudwinning als waarborging van de etnische identiteit van Afro- Colombianen in Chocó

Gaya Massink

Studentnummer: 1841009

BA sociale en culturele antropologie en ontwikkelingssociologie

Vrije Universiteit, Amsterdam

1^e lezer

Dr. M.E.M. de Theije

2^e lezer

Dr. A. J. Salman

Augustus 2011

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Etnische identiteit	5
2.1 Verschillende benaderingen op de constructie van de etnische identiteit	5
2.2 <i>Structure & Agency</i>	8
3. Introductie in Chocó, Colombia	9
4. Kolonialisme en de komst van Afrikaanse slaven	11
5. Raciale en regionale categorisatie	13
6. Postkoloniaal Colombia	15
6.2 Constructie etnische identiteit in het postkoloniale geïsoleerde Chocó	18
7. Externe interesse in biodiverse Chocó	19
7.2 Impact neoliberale ontwikkeling op Afro-Colombianen in Chocó	20
8. Nieuwe Constitutie 1991	23
9. Conclusie	25
10. Bibliografie	28

1. Inleiding

De biodiverse hotspot Chocó heeft een topografisch geïsoleerde ligging in Colombia en kent een rijkdom aan goudafzettingen. De kleinschalige goudwinning is een van de belangrijkste bronnen van inkomsten voor de inwoners van deze regio. Hoewel in vele andere landen van het Latijns-Amerikaanse continent ook vele afgelegen goudhoudende regio's worden gekenmerkt door de kleinschalige goudwinning is het verhaal van Chocó specifiek. In vele andere regio's vormen de goudzoekers een etnisch divers gezelschap, maar in het geval van Chocó is dat niet zo. In deze regio vormen de goudzoekers een vrijwel homogene groep, ongeveer negentig procent van de inwoners stamt af van Afrikaanse slaven.

De goudhoudende Greenstone Belt in het Surinaamse binnenland is het leefgebied van marrongroepen van Suriname. Uit onderzoek van de Theije en Heemskerk (2009) blijkt dat de recente ontwikkeling van de participatie van marrongroepen in de kleinschalige goudwinning op korte termijn een versterking van de etnische identiteit van deze marrongroepen ten gevolge heeft (de Theije & Heemskerk 2009: 135). Hoe zit dit bij de Afro-Colombianen in Chocó? Voor deze marrongroepen in Suriname leidde deze recente participatie tot een versterking van de groepsidentiteit omdat deze sector, als een van de weinige, voor werkgelegenheid zorgde in hun leefgebied. De Afrikaanse slaven werden in het koloniale tijdperk naar de regio gebracht om te werken in de kleinschalige goudwinning. Tot op de dag van vandaag speelt de kleinschalige goudwinning een belangrijke rol in de dagelijkse praktijk. Sinds de historisch gedwongen participatie in deze sector, hebben het merendeel van de Afro-Colombiaanse gemeenschappen in Chocó de goudwinning niet meer losgelaten. Ik ben benieuwd hoe vrijwillig deze participatie is en hoe deze sector van invloed is op de constructie van de etnische identiteit van de Afro-Colombianen in Chocó. In deze scriptie ga ik door middel van literatuuronderzoek op zoek naar een antwoord op de volgende vraag:

Hoe speelt de kleinschalige goudwinning een rol in de constructie van de etnische identiteit van Afro-Colombianen in Chocó?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zal ik eerst vanuit de theorie een beeld vormen van hoe een etnische identiteit geconstrueerd wordt. Daarbij spelen de termen *structure* en *agency* een belangrijke rol in de beantwoording van deze onderzoeksvraag. Vervolgens zal ik aan de hand van een aantal cruciale historische ontwikkelingen in de Colombiaanse samenleving weergeven hoe de dialectiek tussen *structure* en *agency* heeft geleid tot de positionering van de kleinschalige goudwinning binnen de etnische identiteit van Afro-Colombianen in Chocó.

2. Etnische identiteit

Om de rol van de kleinschalige goudwinning bij de constructie van de etnische identiteit van Afro-Colombianen in Chocó te kunnen analyseren, is het in eerste instantie noodzakelijk om een beeld te vormen van wat het concept etnische identiteit inhoudt en hoe deze tot stand komt in de praktijk. Identiteit is een begrip waarvan in het dagelijkse taalgebruik veelvuldig gebruik wordt gemaakt. Hierbij wordt er gerefereerd naar uiteenlopende zaken zoals een eigen identiteit, identiteitsloos, nationale identiteit of bijvoorbeeld een identiteitscrisis. Ook binnen wetenschappelijke discours is het begrip identiteit vaak terug te vinden.

Binnen sociaalwetenschappelijke kringen wordt voornamelijk gerefereerd naar de sociale identiteit, dit concept refereert naar hoe iemand wordt gedefinieerd in relatie tot een bepaalde sociale omgeving. Dit betekent dat de sociale identiteit van relationele aard is, het gaat om de verhouding tussen het individu en de omgeving. De basisbeginselen van het concept sociale identiteit refereren naar de capaciteit van mensen om (gebaseerd op taal) te definiëren 'wie is wie'. *“This involves knowing who we are, knowing who others are, them knowing who we are, us knowing who they think we are, and so on: a multi-dimensional classification or mapping of the human world and our places in it, as individuals and as members of collectivities”* (Jenkins 2008: 16). Sociale identiteiten zijn gerelateerd en worden gevormd door groepsrelaties. Door deel uit te maken van een bepaalde groep wordt men onderdeel van deze groep en hierdoor gebonden aan en verbonden met andere mensen.

Naast klasse, gender, leeftijd en seksuele oriëntatie is etniciteit een van de categoriale lidmaatschapskenmerken die een sociale identiteit vormen; welke van essentieel belang is voor de constructie en onderhandeling van status binnen een bepaalde samenleving (Verkuyten 1999:23). Zoals sociale identiteit refereert naar groepsrelaties wordt de term etniciteit ook gehanteerd om mensen in te delen in groepen. De verwijzing naar afkomst en collectieve oorsprong maken een groep 'etnisch'. Zoals naar voren komt bij de definitie van etnische groepen van Max Weber: *“human groups (other than kinship groups) which cherish a belief in their common origins of such a kind that it provides a basis for the creation of a community (...) we shall call “ethnic groups” those human groups that entertain a subjective belief in their common descent because of similarities of physical type or of custom or both, or because of memories of colonization and migration* (Weber geciteerd in Verkuyten 1999: 43-44). De notie van etniciteit impliceert niet dat er vanzelfsprekend etnische groepsvorming plaatsvindt. Etniciteit kan gezien worden als een basis voor deze groepsvorming, welke zich afhankelijk van de specifieke omstandigheden kan ontwikkelen (Eriksen 2002: 59).

2.1 Verschillende benaderingen op de constructie van de etnische identiteit

Over het specifieke constructieproces van de etnische identiteit is onder academici geen duidelijke consensus. Het is niet mijn intentie om het gehele debat betreffende het constructieproces van de

etnische identiteit te beschrijven. Ik zal nu enkel een aantal fundamentele visies belichten. Binnen de bestaande theorieën met betrekking tot het concept etnische identiteit kunnen we drie invloedrijke conceptuele benaderingen van elkaar onderscheiden: de primordialistische, constructivistische en instrumentalistische. Vanuit de primordialistische benadering wordt de etnische identiteit beschouwd als vrijwel volledig ingebed in cultuur en praktijken. Deze vaststaande cultureel gevormde etnische identiteit wordt van generatie tot generatie overgedragen, waardoor deze identiteit onveranderd in stand gehouden wordt (Linnett 2009: 1). Volgens deze visie zijn etnische groepen genetisch geproduceerde populaties met een op zichzelf staande, homogene en begrensde cultuur (Alonso 1994: 392). Het beeld van de mensheid als zijnde ontwikkeld in afgezonderde gemeenschappen ligt ten grondslag aan de primordialistische benadering (Cavoukian 2005: 9).

Volgens de constructivistische benadering is de hierboven beschreven benadering absoluut niet toereikend genoeg om etnische identiteiten te kunnen analyseren. In tegenstelling tot de statische benadering van de primordialisten is volgens de constructivisten juist een dynamische, interactionele benadering vereist om nader te komen tot een begrip van het situationele karakter van etnische identiteiten in de realiteit. Volgens de constructivistische visie worden etnische identiteiten sociaal geconstrueerd door middel van interne én externe interacties. Volgens deze visie wordt de etnische identiteit gevormd door middel van een combinatie van zelf-toewijzing en de toewijzing door buitenstaanders. Een van de grondleggers van de constructivistische benadering is de befaamde antropoloog Frederik Barth (1969). In *Ethnic Groups and Boundaries* stelt Barth dat de sociale organisatie gebaseerd is op etnische distincties en pleit voor de nadruk op de sociale organisatie in plaats van op cultuur bij de analysering van etnische identiteiten. Etnische identiteit wordt volgens hem namelijk geconstrueerd én behouden door relationele processen van insluiting en uitsluiting (Barth 1969). Volgens deze visie ontstaan culturele verschillen als lange termijn effect van etnische differentiatie (Eriksen 2002: 49). De focus van onderzoek zou volgens hem moeten liggen op de *ethnic boundary* die de groep definieert, in plaats van op de culturele inhoud.

De laatste benadering die ik wil belichten, de instrumentalistische, verklaart etnische identificatie door middel van individuele, rationele belangen van de participanten. Een collectief van individuen die in verschillende gradaties over bepaalde gemeenschappelijke culturele en/of linguïstische eigenschappen beschikken, construeren een etnische groep om zo bepaalde socio-economische belangen na te streven (Cavoukian 2005: 11, Brown 2004: 280). Zoals de antropoloog Cohen (1974), die de ontwikkeling van etnische identiteiten beschouwt als een reactie op functionele organisatorische vereisten. Hij omschrijft etniciteit als een bepaalde vorm van een informele politieke organisatie waar culturele grenzen op een bepaalde manier worden benut om de bronnen van de groep veilig te stellen (Eriksen 2002: 53).

Hoewel de hierboven beschreven benaderingen als drie verschillende stromingen worden beschreven in de studie naar de constructie van de etnische identiteit, hoeft het niet te betekenen dat ze enkel los van elkaar toegepast kunnen worden. Het één hoeft het ander niet uit te sluiten, een

complementair gebruik van de verschillende benaderingen kan erg waardevol zijn bij de analyse van etnische identiteiten. De dynamische benadering heeft mede door het wijdreikende globaliseringproces en grote migratiestromen een prominente rol gekregen in de studie naar etnische identiteiten. Door het recente globalisatieproces en de grootschalige migratiestromen van de afgelopen eeuw zijn mensen met diverse culturele achtergronden en afkomsten meer met elkaar verbonden. Door de herconstruering van etnische identiteiten te midden van de ‘recente’ ontwikkeling van multiculturele samenlevingen, heeft de dynamische benadering de overhand gekregen binnen het debat over de constructie van een etnische identiteit. De multiculturele samenleving is voor vele Westerse maatschappijen een relatief nieuw concept, echter in onder andere postkoloniale samenlevingen is dit fenomeen al langer bekend (Gupta & Ferguson 1992: 9).

De primordialistische theoretische visie van de etnische identiteit als een statisch concept dat is ingebed in cultuur en praktijken komt niet overeen met de realiteit van de ontwikkeling van etnische identiteiten. Identiteiten staan niet vast, maar zijn direct en/of indirect onderhevig aan vrijwillige en/of gedwongen veranderingen door bijvoorbeeld veranderingen in de natuurlijke omgeving waardoor ze hun praktijken moeten aanpassen, of door interacties met andere groepen waardoor hun beeld over zichzelf wordt gereconstrueerd. Etnische groepen bevatten niet vanzelfsprekend bepaalde culturele essenties, *“instead, differences in style of life are the historical product of groups' distinct social and economic locations, everyday practices, and differential interpretations of a shared idiom of distinction”* (Alonso 1994: 392).

Echter, ondanks dat deze theorie niet opgaat in de praktijk, blijft de primordiale visie van een vaststaande cultuur geassocieerd met een bepaalde etnische groep, wel relevant voor de studie naar de constructie van etnische identiteiten. Vaak in relatie tot machtsrelaties binnen een bepaalde natie staat, blijven *outsiders* wel in vele gevallen een primordiale visie hanteren van een bepaalde etnische groep. Het idee van een vaststaande cultuur kan op deze manier een bepaalde groep met bijvoorbeeld gemeenschappelijke fysische kenmerken worden opgelegd, waardoor er weinig ruimte voor hen overblijft om hun etnische identiteit te reconstrueren. Ondanks het gebrek aan wetenschappelijke validiteit in het gebruik van rassen in de statische constructie van de etnische identiteit wordt het in de dagelijkse praktijk nog vaak gebruikt om etnische groepen te positioneren in de samenleving. Dus, bij de benadering van de etnische identiteit als dynamisch, ofwel als sociaal construct, ofwel als middel om socio-economische doelen na te streven moeten er naast de interne factoren rekening gehouden worden met externe factoren die deze vrijwillige bewegingsvrijheid kunnen beperken, zoals culturele, politieke en economische verhoudingen. Deze interne en externe factoren zal ik hieronder nader toelichten met behulp van de concepten *structure* en *agency*.

2.2 Structure & Agency

Eenzijds representeert etniciteit een identiteit door de toegewezen positie binnen een sociale *structure*, aan de andere kant representeert etniciteit een identiteit als gevolg van *agency*. De constructie van de etnische identiteit is het resultaat van zowel *structure* als *agency* (Nagel 1994: 153). *Agency* kan verklaard worden als de mogelijkheid om zelf of als collectief te handelen en te reflecteren binnen bepaalde structuren die veranderen over tijd en plaats. Met betrekking tot de etnische identiteit refereert de term *agency* naar zowel het vermogen tot zelf- en groeps- identificatie van etniciteit, als het vermogen om andere etnische groepen te definiëren. Deze identificatie wordt gevormd en hervormt in relatie tot de representatie naar, en reactie van, het externe publiek. De gekozen etnische identiteit wordt bepaald door de individuele perceptie van de betekenis van deze identiteit voor diverse publieken, de prominentie en nuttigheid in verschillende contexten (Karlsen & Nazroo 2002: 3, Nagel 1994: 155). Deze verschillende identiteiten van mensen definieert Baumann (1999) als *shifting identities* of als de *contextual ethnicity* (Baumann 1999:20).

Mensen vormen hun (etnische) identiteit binnen de verschillende contexten. Echter, etnische identiteiten zijn niet alleen zelf-geconstrueerd. Deze bewegingsvrijheid wordt beïnvloed door de sociale structuur waaraan deze individuen onderhevig zijn. De bepaling van ‘wie je bent’ en wat deze etnische identiteit met zich meebrengt wordt bepaald door zowel interne als externe processen. Bijvoorbeeld de externe toewijzing van bepaalde eigenschappen van een bepaalde groep gebaseerd op raciale kenmerken, heeft effect op de zelfidentificatie en sociale organisatie van deze groep. *It is argued, therefore, that defining who we are, both by name and experience, is dynamic and relatively ambiguous and, while being a largely internal process, will be heavily influenced by wider society* (Karlsen & Nazroo 2002: 4). Etniciteit wordt dus sociaal geconstrueerd en is dynamisch. Maar deze dynamiek wordt beperkt door de *structure*, hegemonische processen van inscriptie door de relationele verbanden van verschillende machten binnen een samenleving (Alonso 1994: 392).

Politiek is een belangrijke actor in de externe processen van de etnische identiteitsconstructie. De impact van de politieke constructie van etniciteit is voornamelijk belangrijk in de constructie van etnische identiteiten in de multiculturele en plurale samenleving (waaronder Colombia). Met de kennis dat de etnische identiteit een dynamische sociale constructie is, waar zowel interne als externe factoren een essentiële rol vervullen zal ik de constructie van de etnische identiteit van de Afro-Colombianen in de regio Chocó in de hieropvolgende hoofdstukken analyseren. In deze casestudy zal de cruciale rol die de dynamiek tussen *structure* en *agency* speelt in de constructie van hun etnische identiteit naar voren komen. De specifieke politieke, economische en sociale *structure* die de bewegingsvrijheid van de Afro-Colombiaanse identiteitsconstructie in Chocó bepaald, is gevormd door historische processen. Binnen deze dynamische *structure* hebben chocoaanse Afro-Colombiaanse gemeenschappen door middel van hun *agency* hun etnische identiteit geconstrueerd. Aan de hand van deze historische

processen zal ik analyseren hoe de e hun etnische identiteit gedurende de jaren is geconstrueerd en welke rol de goudwinning hierbij heeft gespeeld en nog steeds speelt.

3. Introductie in Chocó, Colombia

Fig. 1 Chocó

Colombia ligt in het noorden van het Zuid-Amerikaanse continent, met Ecuador, Peru, Venezuela, Brazilië en Panama als buurlanden. Met ongeveer 46 miljoen inwoners telt Colombia een van de grootste bevolkingen van het continent. Het merendeel van de bevolking is woonachtig in de valleien van de Andes, en zeventig procent leeft in de urbane zones, in de grote steden waarvan de hoofdstad Santa Fe de Bogota, met ongeveer 7 miljoen inwoners, de grootste is. De bevolking bevat mensen van inheemse, Afrikaanse, Europese en Aziatische afkomst (Ng'weno

2007: 9).

Na Brazilië beschikt Colombia over de grootste populatie van Afrikaanse afstammelingen, zij vormen tussen de 10 en 30 procent van de totale populatie (Asher 2009: 34). In een land met ruim 45 miljoen inwoners kan dit zeer brede marge van twintig procent, een verschil betekenen van miljoenen mensen. Een van de belangrijkste redenen voor dit onnauwkeurige percentage is dat er geen scherp afgebakende raciale groepen bestaan in Colombia. De meerderheid van de Colombiaanse bevolking beschikt over gemengd bloed, dit betekend dat het indelen van de populatie in specifieke raciale groepen erg lastig is met als resultaat dat er op nationaal niveau ook geen 'echte' Afro-Colombiaanse groep te onderscheiden valt (Wade 1989: 7). Maar er zijn wel zes verschillende socioculturele regio's te onderscheiden met een duidelijke vertegenwoordiging van de Afro-Colombianen: de Caribische kust, the Pacifische kust (Chocó), Magdalena, de Cauca en Patla rivier valleien en de Engelssprekende archipelen van San Andres en Proviencia. Waarbij Chocó de grootste concentratie Afro-Colombianen heeft; ongeveer 90 procent van de Chocooanse inwoners zijn Afro-Colombianen. Daarnaast bestaat er ook een hoge concentratie van Afro-Colombianen in de verscheidene grote steden die Colombia rijk is. Naast, en ook in relatie tot, deze geografische verspreiding van Afro-Colombianen vormen de Afro-Colombianen in de praktijk geen homogene culturele, historische en politieke groep (Dixon 2008: 186-187). Echter, vanuit het overgrote deel van de rest van de samenleving, en voornamelijk vanuit de centrale autoriteiten worden de Afro-Colombianen in het Pacifische bassin om verschillende beweegredenen beschreven als dragers van de 'authentieke' *black culture*. De regio Chocó is dan ook erg belangrijk in de "*articulation of categories of ethnicity and race and in the territorial politics that affect all Afro-Colombians*" (Ng'weno 2007: 115).

Het departement Chocó is gelegen in het westen van Colombia aan de Pacifische kust en een deel van de Atlantische kust. Met betrekking tot biodiversiteit valt deze regio de rijkste van Colombia te noemen, het beschikt over een diverse geografie, unieke ecosystemen en ongeëxploiteerde natuurlijke bronnen, echter met betrekking tot de socio-economische situatie staat de regio onderaan de ladder van de Colombiaanse samenleving. Deze socio-economische achtergesteldheid komt voor een deel voort uit de topografische geïsoleerde positie van deze regio binnen de nationale samenleving. De bijzonder rijke natuurlijke omgeving die dit gebied kent, betekend namelijk ook dat het een moeilijk toegankbare zone voor de buitenwereld is. Door een gebrek aan infrastructuur zijn er relatief weinig arbeidsperspectieven voor de chocoanen, los van de extractie van natuurlijke bronnen die ze binnen handbereik hebben. Een belangrijke bron om te voorzien in het basislevensonderhoud is de extractie van goud, wat rijkelijk aanwezig is in de regio. De kleinschalige goudwinning is een belangrijke bron van inkomen voor de inwoners van Chocó, ongeveer 60 % is direct of indirect betrokken met deze sector. Dit betekent dat de kleinschalige goudwinning ook voor de Afro-Colombianen in de regio een belangrijk deel uitmaakt van het dagelijks leven. Door deze collectieve afhankelijkheid van goud, speelt de goudwinning een belangrijke rol in het politieke systeem, ontwikkelingsplannen en levensstijl van de Afro-Chocoanen. Dit is geen recent fenomeen, al eeuwenlang vervult de goudwinning een centrale rol voor de afstammelingen van Afrikaanse slaven (Ng'weno 2007: 147).

De kleinschalige goudwinning wordt gekenmerkt door het gebruik van eenvoudige technieken in de exploratie- en exploitatielasten. Een belangrijk hulpmiddel voor het winnen van goud is de goudpan (*barequeo*). Deze 'eenvoudige' goudwinningactiviteiten vervullen een belangrijke rol in het voorzien van het dagelijkse levensonderhoud van vele Afro-Colombiaanse families in Chocó (Vergara 2007: 11). Maar niet alleen de inkomsten die worden gegenereerd uit deze goudwinningactiviteiten leiden tot de belangrijke functie van deze sector binnen Afro-Colombiaanse gemeenschappen. De kleinschalige goudwinningactiviteiten zijn van essentieel belang voor de sociale organisatie. Vrijwel alle inwoners, mannen, vrouwen en kinderen, van deze gemeente zijn op de een of andere manier betrokken bij de goudwinningactiviteiten. Al eeuwenlang wordt er binnen deze gemeenschappen gewerkt in familiale productie eenheden. Binnen dit productiesysteem wordt er gerouleerd tussen verschillende activiteiten zoals visserij, zwerfandbouw, jagen en goudwinning als voornaamste. De vrouwelijke inwoners vormen de meest constante factor binnen de kleinschalige goudwinningactiviteiten, omdat de mannelijke inwoners de goudwinning combineren met de andere bovengenoemde activiteiten.

In een recent onderzoek in de gemeente Tado gelegen in Chocó beschrijft Vergara (2007) de dagelijkse praktijk van de kleinschalige goudwinning en de betekenis hiervan voor de sociale organisatie van de Afro-Colombianen in deze specifieke gemeente. Hoewel deze data niet generaliseerbaar is voor alle Afro-Colombianen in de regio Chocó, geeft het wel een verhelderend beeld van de essentiële rol die de goudwinning speelt in de sociale organisatie van de Afro-

Colombianen in een bepaalde gemeente. De eeuwenoude fundamentele sociale en economische functie van de goudwinning in het dagelijks leven van de Afro-Colombianen is volgens Vergara typerend voor de regio Chocó. Deze fundamentele rol van de goudwinningactiviteiten is niet terug te vinden in bijvoorbeeld Antioquia, waar de extractie van goud enkel wordt gebruikt om op korte termijn extra inkomsten te genereren. (Vergara: 12-15). Door de eeuwenlange participatie in deze sector heeft zich onder de afstammelingen van de slaven en vrijgekochte of weggelopen slaven een sterke identificatie met de kleinschalige goudwinning ontwikkeld (Ng'weno 2007: 147).

In het geval van Colombia speelt de regio een essentiële rol in de heersende dialectiek tussen *structure* en *agency* met betrekking tot de constructie van de etnische identiteit. Wade (1991) pleitte al voor de cruciale rol van de regio voor etnische identificaties: “*Whereas the essential discourse of class identifications is that of the social meanings attached to wealth and power, the essential discourse of racial identification attached to inherited physical characteristics, the essential discourse of ethnic identifications is the social meaning attached to the region*” (Wade 1991: 4). Maar of en hoe er een groep gevormd wordt aan de hand van een bepaalde regio is afhankelijk van de historische context. Voornamelijk de politieke constructen zijn van fundamenteel belang geweest voor de etnische regionalisering en constructie van de etnische identiteit van Afro-Colombianen in Chocó. Een drietal veranderingen in de politieke constructies met betrekking tot de Afro-Colombiaanse identiteit zijn van cruciaal belang geweest, en nog steeds, in de constructie van de etnische identiteit van Afro-Colombianen. En daarbij ook impliciet al dan niet expliciet in de bepaling van de invloed van de goudmijnen op de constructie van de etnische identiteit. Het koloniale tijdperk, het postkolonialisme en de afschaffing van de slavernij, en de recente nationale constitutie van 1991.

4. Kolonialisme en de komst van Afrikaanse slaven

Het koloniale tijdperk heeft een significante erfenis voor de huidige inwoners van Colombia achtergelaten. Tot op de dag van vandaag is de territoriale en raciale configuratie van dit tijdperk nog steeds zichtbaar in de Colombiaanse samenleving. Deze territoriale en raciale configuratie is bepalend geweest voor de huidige politieke en economische situatie van de Afro-Colombianen in Chocó. De *structure* is van grote impact geweest op de vormgeving van de sociale, politieke en economische organisatie van vele Afro-Colombiaanse gemeenschappen in deze regio. De *structure* ten tijde van het koloniale tijdperk en de slavernij heeft een significante rol gespeeld in de prominente positionering van de kleinschalige goudwinning in relatie tot de etnische identiteit van Afro-Colombianen in Chocó. Om deze historische positionering te begrijpen is het noodzakelijk een beeld te vormen van dit cruciale tijdperk in de Colombiaanse geschiedenis.

Het koloniale tijdperk nam vanaf 1510 zijn intrede in de Colombiaanse geschiedenis toen de Spanjaarden in hun destijds expansiedrift, met als doel het vergaren van macht op internationaal

niveau naast andere Latijns-Amerikaanse landen, ook hun intocht maakten in Colombia. Vanaf 1520 werden er Afrikaanse slaven gebracht naar nederzettingen langs de Caribische kust. Cartagena, gelegen aan de Caribische kust, ontwikkelde zich tot het grootste slavendepot van de Latijns-Amerikaanse regio. Deze slaven werden voornamelijk gebruikt in de landbouw en als persoonlijke dienst. In eerste instantie werd de regio Chocó genegeerd door de Spaanse kolonisten vanwege de geïsoleerde topografische ligging en het klimaat. Deze onaantrekkelijke kenmerken van de regio werden al gauw vergeten toen de Spaanse kolonisten er ongeveer na honderd jaar zich bewust werden van de verborgen schat van Chocó: het goud (Sharp 1941: 4).

In deze regio troffen ze inheemse gemeenschappen aan, maar al gauw werd duidelijk dat het lastig was om hen tot arbeid te dwingen, door het hoge sterftcijfer in verband met de ziektes die de Europeanen met zich mee brachten en de hoge mate aan weerstand die zij toonden tegenover de ideologieën van de Spanjaarden. De vraag naar Afrikaanse slaven groeide, omdat die destijds bekend stonden als gezagsgetrouw en harde werkers (Sharp 1941: 19). Grote aantalen Afrikaanse slaven werden naar Chocó gebracht om voor de overheersers het goud in grote hoeveelheden te extraheren. Mede door het brede aanbod van slaven in Cartagena en de drang om op een zo effectief en efficiënt mogelijke wijze goud te extraheren uit de chocoaanse bodem, werden de slaven geselecteerd op fysieke kracht en ervaring in het winnen van goud werd geprefereerd (Vergara 2007: 10).

De Afrikaanse slaven, afkomstig uit verschillende landen van het Afrikaanse continent, vormden een etnisch zeer diverse groep. Echter na aankomst bij het slavendepot werden ze allemaal gecategoriseerd onder dezelfde noemer 'de *negros*'. De Afrikaanse slaven moesten zich aanpassen aan de voor hen nieuwe sociale, economische, politieke en natuurlijke omstandigheden. Deze ontwikkeling heeft geresulteerd in de samensmelting van rituelen, religies, muziek etc. wat nu de basis vormt voor de Afro-Colombiaanse cultuur (Vergara 2007:7). Om te voorkomen dat de slaven onderling een gemeenschap zouden vormen en hierdoor een bedreiging zouden kunnen vormen voor de relatief schaars aanwezige kolonisten in de regio, werden families uit elkaar getrokken en werden ze als individuele slaven, of beter gezegd als 'producten' aangesproken. De slaven hadden dus verschillende afkomsten, wat vanuit een strikt theoretische benadering zou kunnen leiden tot diverse etnische groepsvormingen op basis van afkomst. Maar binnen het raamwerk van kolonialisme en slavernij was de specifieke afkomst van de slaven binnen de Colombiaanse samenleving betekenisloos. Binnen deze context werd de Colombiaanse bevolking gecategoriseerd op basis van fysieke kenmerken, waarbij in eerste instantie enkel een onderscheid werd gemaakt op huidskleur.

Vanwege het vochtige klimaat, het moeilijk toegankbare terrein en de frequente opstanden van inheemsen, werd de Pacifische kust regio niet effectief ontwikkeld (Wade 2002: 4). "*Unlike other mining regions of the Americas, businessmen, farmers, educators and pioneer families did not arrive within a few decades to lend stability and further its social development* (Sharp 1941: 4). De patronen van vestiging, organisatie en activiteiten van de inwoners van de regio richtten zich als primair doel op goudwinning en werden verdeeld onder de drie verschillende bevolkingsgroepen: de blanke

overheersers, de inheemsen en de *negros*. Hoewel de vestiging van blanke overheersers zeer schaars was en enkel gelimiteerd tot de mijnsteden, zoals Barbacoas, waar vandaan de internationale handel in het gewonnen goud werd georganiseerd (Wade 2002: 4), hadden de blanken de taak om de regio te reguleren. Weinig kolonisten waren bereid zich te vestigen in de jungle, de macht lag hierdoor in handen van relatief weinig mensen. De inheemse bevolking ondernamen de resterende, noodzakelijke taken zoals het produceren van voedsel en transportproducten (Sharp 1941: 24). Tegen het einde van de 18^e eeuw waren de inheemse inwoners van de regio in de minderheid, de grootste groep werd vertegenwoordigd door inwoners van Afrikaanse afkomst. Een belangrijke distinctie die binnen deze groep werd gemaakt was tussen slaven en vrije slaven (*libres* en *cimarrones*). De slaven werkten in de mijnen om het goud te extraheren voor hun overheersers. *Libres* waren slaven die zichzelf vrij hadden gekocht, meestal met het goud dat ze extraheerden in hun vrije tijd, *cimarrones* waren weggelopen slaven. Na de ‘vrijheid’ te hebben bemachtigd vestigden deze *libres* en *cimarrones* zich in verspreide nederzettingen langs rivieren diep in de jungle, deze nederzettingen worden ook wel *palenques* genoemd (Sharp 1941). Afhankelijk van natuurlijke bronnen in het voorzien van het levensonderhoud van de inwoners, speelde de subsistentie economie een belangrijke rol in het vormgeven van de sociale organisatie in deze geïsoleerde zones. Door de zeer schaarse aanwezigheid van agrarische grond, waren ze afhankelijk van zwerflandbouw, kleinschalige goudwinning, vissen en jagen (Wade 1989: 17).

5. Raciale en regionale categorisatie

Zoals vele andere landen in Latijns-Amerika was het koloniale bewind ook in Colombia afhankelijk van een natiesysteem gebaseerd op dualisme. Dit dualisme kwam in de praktijk tot uiting door de structurele ontwikkeling van twee naast elkaar levende ‘republieken’: de republiek van de inheemsen (de gekoloniseerden) en de republiek van de Spanjaarden (de kolonistoren). Ten tijde van het koloniale tijdperk werd Colombia gereguleerd aan de hand van instituties, wetten en technieken die afhankelijk waren van een scheiding tussen de kolonistator, de gekoloniseerden en ‘anderen’. Onder de noemer ‘anderen’ werd gerefereerd naar groepen die lastig te categoriseren waren zoals slaven, vrije slaven en creolen. Deze distinctie werd vaak uitgedrukt in raciale noties en klasse verschillen, maar culturele termen speelden hierbij ook een rol. Deze voornamelijk, raciale distinctie van de Colombiaanse inwoners, ingevoerd door de kolonistoren heeft bijgedragen aan de creatie van gescheiden rechten, wetten, jurisdictie, straffen, mogelijkheden en relatie tot land volgens deze hierboven beschreven distinctie, “*and instituted races as a dominant mode of rule throughout de americas*” (Ng’weno 2007: 74).

Deze raciale categorisatie en de constructie van de etnische identiteit was tevens afhankelijk van de specifieke geografische locatie binnen de samenleving. Hoewel de Afrikaanse slaven in het slavendepot in Cartagena allemaal beschouwd werden als identieke, primitieve *negros*, heeft de

diverse distributie van deze slaven een cruciale rol gespeeld in de uiteenlopende constructie van de etnische identiteit. Waarbij de diverse koloniale politieke economie per regio volgens Wade (1991) een fundamentele rol heeft gespeeld (Wade: 3). In de Pacifische regio werden de slaven massaal en exclusief werden gebruikt voor de goudwinning, in de Atlantische regio werden de slaven op individuele basis ingezet als persoonlijke dienst in de *haciendas*, en de slaven in Antioquia werden gebruikt binnen een gemixte economie zonder een strikt gebonden arbeidssector. De samenleving werd geconstrueerd aan de hand van diverse regionale specificaties, en de verschillende regio's ontwikkelden hierdoor verschillende raciale samenstellingen, "*race became regionalised*" (Wade 1991: 4). Dit betekend dat de Colombiaanse, regionale origine van een individu een belangrijke rol ging spelen in de culturele identificatie en heeft de basis gevormd voor het ontstaan van collectieve identificaties wat krachtige groepsidentiteiten construeerde.

Ten tijde van het kolonialisme stond 'ras' gelijk aan 'beroep' in de Pacifische kust regio. Door middel van een raciale distinctie van de inwoners werd hun professionele identiteit de meeste inwoners opgelegd. Enkel de blanke inwoners hadden hier een hogere mate aan *agency* in, hoewel ze vanuit de *structure* ingedeeld werden als dominerende klasse konden ze zelf opmaken hoe ze dit specifiek in zouden richten. De *agency* van de inheemse populatie was al beperkter, zij werden vanuit de *structure* geconcentreerd in bepaalde gebieden waar ze hoofdzakelijk verantwoordelijk waren voor het produceren van voedsel. Binnen deze inheemse gemeenschappen zelf bestond er wel enige mate aan *agency* in de taakverdeling. De Afrikaanse slaven in de regio werden speciaal naar de regio geïmporteerd om zich te wijden aan de goudwinning, waardoor de *agency* zeer beperkt was. De enige mogelijkheid die een slaaf had was zichzelf los te maken van de slavernij, door middel van vrijkoping of door weg te lopen. Binnen de Colombiaanse samenleving hadden afstammelingen van Afrikaanse slaven in Chocó weinig *agency* omdat hun etnische identiteit en de betekenis hiervan hen werd opgelegd door de rest van de samenleving.

De koloniale politieke mechanismen waren gebaseerd op raciale discriminatie binnen een hiërarchisch systeem. Hierbij bleef er weinig tot geen *agency* voor individuen of groepen over om hun etnische identiteit te construeren. Etnische identiteit werd gezien als een vaststaand concept, gebaseerd op primordiale karakteristieken van de etnische groep. De dominante groep, de blanke overheersers, bepaalden door middel van hun hegemonische macht wie deel uit maakten van een door hun gedefinieerde etnische groep en wat het in de praktijk betekende om deel uit te maken van deze etnische groep. De belangrijkste categorische distinctie voor de Afrikaanse afstammelingen was dat van slaaf of *libre*. Dat werken in de goudmijnen deel uit maakte van de dagelijkse praktijken van de Afrikaanse slaven in Chocó stond vast, en werd van generatie op generatie overgegeven (Ng'weno 2007: 9).

De *libres* en *cimarrones* werden niet geïntegreerd in de koloniale samenleving, maar werden verworpen en trokken diep de jungle in om zich ver buiten het koloniasatorische bewind te bevinden. Doordat de slaven enkel werden ingezet om te werken in de goudmijnen, de schaarse aanwezigheid

van blanke overheersers en het gelimiteerde contact met inheemse gemeenschappen was er weinig bewegingsvrijheid in de zelfidentificatie van de Afrikaanse slaven. Zowel voor de Afrikaanse slaven en *libres* in Chocó zelf, als voor buitenstaanders, was het vanzelfsprekend dat zij zich bezig hielden met het winnen van goud. De vanzelfsprekendheid van de vertegenwoordiging in kleinschalige goudwinningactiviteiten van Afro-Colombianen in deze regio is hierdoor ook deel uit gaan maken van de etnische identiteit van deze populatie.

6. Postkoloniaal Colombia

In de strijd tegen de Spaanse overheersing hebben vele opstanden plaatsgevonden, echter velen brachten geen structurele verandering teweeg. Maar tegen het einde van de 18^e eeuw was de Spaanse controle over de regio afgezwakt, en de *Guerra de la Independencia* (1810-1819) die volgde was fataal voor het koloniale bewind. In 1819 werd de Colombia officieel onafhankelijk verklaard en werd een nationale constitutie (1821) in werking gesteld. Maar het postkoloniale tijdperk was sterk beïnvloedt door de koloniale erfenis. Drie aspecten van het postkoloniale tijdperk zijn van essentieel belang geweest voor de ontwikkeling van de prominente rol van de kleinschalige goudwinning voor Afro-Colombianen in Chocó: een legitimiteitsprobleem van de staat, de nationalistische processen van *mestizaje* en *indiginismo* en de afschaffing van de slavernij (1851). Deze aspecten hebben een significante rol gespeeld in de positionering van Afro-Colombianen in Chocó binnen, of beter gezegd afgezonderd van, de Colombiaanse samenleving. Door deze langdurige isolatie is de sociale organisatie van vele Afro-Colombiaanse gemeenschappen in deze regio enkel lokaal gericht. Waarbij de goudwinning een belangrijke rol is blijven spelen binnen het economische subsistentie systeem voor Afro-Colombianen in Chocó.

Het voorgaande koloniale regime had in vele aspecten van de Colombiaanse samenleving essentiële voetsporen achter gelaten. De postkoloniale staat is gecreëerd door de gevormde elites van de Spaanse natie als angst voor de concurrerende lagere klassen en raciale politieke mobilisatie. Daarbij waren vele wetten, instituties en rechtspraaksystemen sterk beïnvloed door koloniale mechanismen wat leidde tot een groot legitimiteitsprobleem van de Colombiaanse staat. Aan de ene kant stond de postkoloniale staat voor de onafhankelijkheid van Colombia en gelijkheid van haar bevolking. Anderzijds bleek de diep ingebedde structurele politieke mechanismen van de Spaanse overheersers niet gelijk te zijn met deze liberale ideeën van de gelijkheid van de bevolking. De hiërarchische samenstelling van de koloniale Colombiaanse samenleving, gebaseerd op ras en klasse, vervolgde zijn weg in het postkoloniale tijdperk. Het legitimiteitsprobleem van de Colombiaanse staat is het resultaat van een combinatie van een gebrek aan een distinctie tussen de staat en sociale klasse enerzijds, en een groot verschil tussen de liberale ideologieën van de natiestaat en de werkelijke praktijk van de regering aan de andere kant (Ng'weno 2007: 74-75).

Hoewel de notie van multiculturalisme pas sinds enkele decennia een prominente rol heeft verkregen in Europese academische en politieke discoursen, zijn vele postkoloniale staten hier al veel langer mee bekend. De komst van de Europeanen, de import van Afrikaanse slaven, de oorspronkelijke inheemsen en daarbij de vele etnisch gemixte nakomelingen lieten postkoloniaal Colombia, zoals vele andere postkoloniale staten, achter als een plurale samenleving. Door de, op klasse, ras en regio gebaseerde, hiërarchische samenleving in Colombia, bestonden er vele verschillende gemeenschappen die gerelateerd aan verschillende machtsrelaties op diverse manieren een aanspraak deden op de republikeinse staat. *Mestizaje*, de ideologie van raciale mening, tussen Europeanen, inheemsen en *negros* heeft in een groot deel van Latijns Amerika een belangrijke rol in de samenleving genomen sinds de onafhankelijkheid. Het *mestizaje* project was er op gericht om diversiteit in de samenleving te neutraliseren, om zo deze verschillende gemeenschappen te incorporeren in de natiestaat. In Colombia, zoals in vele andere Latijns-Amerikaanse landen was het *mestizaje* proces erg complex en tegenstrijdig. Ondanks de officiële positieve benadering van raciale menging, bleven Europese of blanke aspecten als meer ontwikkeld en waardevoller beschouwd (Wade 1995: 341). *Mestizaje*, ook wel *blanqueamiento* (witwassen) genoemd, stimuleerde de menging van verschillende rassen en was een ingenieuze poging om het legitimiteitsprobleem van de postkoloniale republiek te overwinnen. Zoals Ng'weno het verwoordt: “*Rather than changing the structures and institutions of governance, mestizaje attempted to eliminate difference itself*” (Ng'weno 2007: 77). Het *blanqueamiento* proces, zoals het woord al impliceert, was er voornamelijk op gericht om de donkere bevolking te ‘witten’. *Indigenismo* functioneert als een tweeledig concept, en zoals Whitten en Torres beschrijven (1998) is het een nationalistische dimensie van *mestizaje* (Whitten & Torres: 7). Enerzijds wordt *indigenismo* beschouwd als het verschaffen van een authentieke basis voor het Colombiaanse nationalisme, anderzijds wordt het ook verantwoordelijk gehouden voor de ‘achtergebleven’ elementen van de onderontwikkelde natie.

Antropologen stellen dat de hierboven beschreven nationalistische ideologieën en onderliggende structuren van de koloniale en postkoloniale economie voor een groot deel verantwoordelijk zijn voor de ‘onzichtbaarheid’ van de raciale, culturele en etnische verschillen en voor de socio-economische marginalisatie van minderheidsgroepen in Colombia. Maar Asher (2009) stelt dat deze hierboven beschreven processen pakten zeer verschillend uit voor de inheemse populatie en *negros*. De inheemse gemeenschappen werden in Colombia al een lange tijd gezien als cultureel distinct en de Colombiaanse wetgeving kent een lange geschiedenis van het toewijzen van speciale rechten voor deze gemeenschappen.¹ De toewijzing van speciale rechten formaliseerde de distinctie

---

¹ Zoals de wet 89 uit 1890, deze wet wees Colombiaanse inheemse gemeenschappen collectieve landtitels toe en erkende de traditionele autoriteiten. Deze collectieve landtitels betekende in de praktijk dat inheemse gemeenschappen werden geconcentreerd in verschillende reservaten (*resguardos*), deze reservaten functioneerden enerzijds om de pure inheemse cultuur te waarborgen, en anderzijds om te voorkomen dat de inheemse kosmologische ideologieën de liberale individualistische politieke filosofie van de natiestaat zouden aantasten (Asher 2009: 33).

tussen ‘de Colombiaanse’ en ‘de inheemse cultuur’, in het dagelijks leven werd er ook in termen als ‘wij’ de Afro-Colombianen (Colombiaanse bevolking) en ‘anderen’ (inheemse bevolking) gedacht. De Afro-Colombianen vielen echter noch onder ‘wij’, noch onder ‘anderen’ (Arocha 1989: 71).

Onder de dominerende klasse van het postkoloniale Colombia bestond er al vanaf het begin van de onafhankelijkheid een grote angst voor het uitbreken van een opstand van de *gente de color* (de Afrikaanse slaven, *libres* en *cimarrones*). Daarbij waren de eigenaren van de mijnen in de laatste jaren van het koloniale tijdperk sterk verarmd door de (uiteindelijk gefaalde) strijd tegen de vele onafhankelijkheidsopstanden. Een poging om deze mogelijke opstand te vermijden was de afschaffing van de slavernij in 1851. Na de afschaffing van de slavernij verspreidden vele ex-slaven uit Chocó zich over de gehele lengte en breedte van de Pacifische regio, vaak sloten ze zich aan bij de al bestaande *palenques*, afgezonderd van de rest van de Colombiaanse samenleving. Volgens Asher (2009) zijn er drie verschillende interpretaties over de afzondering van een groot deel van de Afro-Colombianen van de *mainstream* samenleving te onderscheiden van elkaar, waarvan ik er hier twee zal bespreken. De antropologen Nina de Friedemann en Jaime Arocha beargumenteren dat de Afro-Colombianen bewust voor isolatie kozen zowel als een ‘*act of resistance and independence*’ als om de raciale discriminatie en vervolging in de Colombiaanse samenleving te vermijden. Een andere antropoloog, Peter Wade, interpreteert de situatie op een andere manier, volgens hem had het nationalistische *blanqueamiento* proces een tweeledig effect: Sommige ex-slaven, voornamelijk langs de Atlantische kust en in urbane zones, assimileerden cultureel binnen de dominante samenleving, hoewel ze wel onderhevig waren aan raciale discriminatie in dit proces. Anderen, zoals de Afrikaanse afstammelingen in de Pacifische kust regio, bleven geïsoleerd van de *mainstream* maatschappij meer door de externe oplegging als een structureel effect van de politieke economie, dan als eigen keuze (Asher 2009: 34).

Hoewel de meningen over de motieven van de *negros* verschillen voor hun vestiging in de afgelegen zones van de Pacifische kust regio is het wel een feit dat deze isolatie een significant effect heeft gehad op de sociale organisatie en de constructie van de etnische identiteit van *negros* in Chocó. Ondanks dat de welvaart binnen handbereik was door de rijkelijke aanwezigheid van goudafzettingen bleef de regio verlaten. Door een gebrek aan infrastructuur en de geïsoleerde en ontoegankelijke levensstijl van de *negros*, die zich vrijwel volledig onafhankelijk hadden georganiseerd met behulp van kleinschalige goudwinning in de jungle, waren er weinig arbeidsperspectieven in de regio. De natuurlijke omgeving was dus een erg belangrijk aspect in het dagelijks leven van de Afro-Colombianen in Chocó, en ondernemende of commerciële ervaringen en ambities werden enkel ontwikkeld in beperkte mate. “*A de facto racial segregation set in, stemming from processes of racial discrimination and based on economic and ecological specializations*” (Wade 1989: 17). Afro-Colombiaanse gemeenschappen in Chocó hebben hun samenlevingen vormgegeven binnen deze geïsoleerde context. Met het oog op de subsistentie economie hebben deze gemeenschappen hun sociale organisatie ontwikkeld op basis van familiale productieve eenheden. Door middel van

zwerflandbouw, visserij en jagen maar voornamelijk door de kleinschalige goudwinning werd er in het levensonderhoud van de lokale inwoners voorzien. Contact met buitenstaanders was vrij schaars, het enige contact wat bestond was om het geëxtraheerde goud te verkopen aan inheemse gemeenschappen of blanke handelaren. Dit was weliswaar een contact op frequente basis, maar het bleef wel op een afstand (Hoffman 2002: 2). Alle inwoners (mannen, vrouwen en kinderen) zijn op een bepaalde manier betrokken bij de kleinschalige goudwinning en deze sector is dan ook vervlochten in alle sociale dimensies van deze Afro-Colombiaanse gemeenschappen (Vergara 2007: 11).

6.2 Constructie etnische identiteit in het postkoloniale geïsoleerde Chocó

De sociale constructie van de etnische identiteit is zoals eerder beschreven het resultaat van de dialectiek tussen *structure* en *agency*. De *structure* werd in deze gemeenschap voornamelijk bepaald door de natuurlijke omgeving want de regio was vrijwel volledig afgezonderd van de rest van de wereld, los van enig contact met buitenstaanders voor de verkoop van het gewonnen goud. Verder is de sociale organisatie van vele Afro-Colombiaanse gemeenschappen ten tijde van het postkolonialisme gericht op de natuurlijke omgeving om te kunnen voorzien in de basislevensonderhoud van de lokale inwoners. Vanuit de *agency* hebben Afro-Colombiaanse gemeenschappen in Chocó hun sociale organisatie voor een groot deel ontwikkeld aan de hand van de subsistentie economie afhankelijk van deze natuurlijke omgeving, met goud als een van de belangrijkste bronnen.

Hoewel de slavernij al in 1851 is afgeschaft, zijn er vele aspecten van de activiteiten uit het tijdperk van de slavernij blijven bestaan in de afgelegen vestigingen in Chocó, zoals de manier van werken met de grond en het extraheren van het goud zijn vrijwel identiteit aan de destijdsse praktijk van de goudwinning. Men zou kunnen zeggen dat de geschiedenis van de goudwinning in Chocó tot op de dag van vandaag als een levende geschiedenis beschouwd zou kunnen worden. Maar niet alleen de technische aspecten met betrekking tot de goudwinningactiviteiten van het slavernijverleden zijn een fundamentele rol blijven spelen in het leven van de Afro-Colombiaanse chocoanen. Dit verleden is reeds bepalend in de basisbeginselen van de relatie die men heeft met elkaar, de omgeving, en met de lokale autoriteiten. Deze essentiële rol die het verleden van de slavernij vervuld is dus fundamenteel voor de constructie van de identiteit van de Afro-Colombianen, (Vergara 2007: 51). Want zoals de grotendeels absente autoriteiten ten tijde van het koloniale tijdperk de regio reguleerden, zo werd de regio ook door de postkoloniale regeringen behandeld. Waardoor de Afro-Colombianen in Chocó zeer zelden in contact kwamen met externe actoren. Door de afwezigheid van externe actoren in de Afro-Colombiaanse gemeenschappen in Chocó en daarbij het hierboven beschreven proces van ‘onzichtbaarheid’ van de culturele, raciale en etnische diversiteit in Colombia, kwamen Afro-Colombianen weinig in contact met andere ‘etnische groepen’.

Het constructieproces van de etnische identiteit van deze gemeenschappen was dus voornamelijk een intern proces, waarbij men zich niet zo bewust van hun specifieke etnische identiteit door een gebrek aan vergelijkingsmateriaal. Zoals al eerder beschreven is een fundamenteel aspect van de sociale constructie van een etnische identiteit de onderscheiding. Want zoals Barth (1969) stelt is het niet de specifieke culturele inhoud, maar zijn het juist de etnische grenzen die een etnische groep definiëren, door middel van processen van insluiting en uitsluiting (Barth 1969). De geïnstitutionaliseerde raciale discriminatie jegens Afro-Colombianen heeft meer impact gehad voor de Afro-Colombianen woonachtig in andere delen van het land waar ze dagelijks werden geconfronteerd met deze discriminatie door andere niet-Afro-Colombianen. Terwijl in Chocó in de kleine vestigingen langs de rivieren vrijwel alle inwoners *negros* zijn, waardoor ze zich in sociale termen niet bewust waren van hun fysieke kenmerken Afro-Colombiaanse etnische identiteit als het ware betekenisloos is (Wade 2002: 12). De regionale racialisatie die ten tijde van de slavernij en het kolonialisme een cruciale rol speelde in de uiteenlopende constructies van etnische identiteiten van de afstammelingen van de Afrikaanse slaven door het hele land blijven in het postkoloniale tijdperk een fundamentele rol spelen. De goudwinning speelde op een bepaalde manier een rol bij deze geïsoleerde vorm van de sociale organisatie van de Afro-Colombiaanse gemeenschappen in Chocó. De in overvloed aanwezige goudmijnen in de regio verschaftte de Afro-Colombianen in deze regio de mogelijkheid om hun sociale organisatie, geïsoleerd van de rest van de Colombiaanse samenleving in stand te houden. Hierdoor waren vrij weinig inwoners van de afgelegen dorpen bezig met het proberen te integreren in deze maatschappij.

7. Externe interesse in het biodiverse Chocó

De hierboven beschreven situatie van de Pacifische kust regio als een vrijwel volledig geïsoleerde zone, veranderde vanaf midden jaren '50 van de vorige eeuw. In de periode vanaf de Tweede Wereldoorlog kreeg het concept ontwikkeling een prominente rol in de nationale politiek van vele van de zogenoemde Derde wereld naties (Asher 2009: 8). De introductie in 1949 van de destijdse president van de Verenigde Staten, Harry Truman, van het nastreven van het concept '*fair deal*' voor de qua infrastructuur onderontwikkelde zones van deze landen heeft onder andere impact gehad op het nationale politieke beleid met betrekking tot de Pacifische kustregio van Colombia (Vergara 2007: 22). Deze omslag in de positie van Chocó binnen de Colombiaanse samenleving is van grote invloed geweest binnen het constructieproces van de etnische identiteit van vele Afro-Colombianen in Chocó. Door de interesse in de Pacifische kust regio heeft de rol van goudwinning binnen de Afro-Colombiaanse identiteit in Chocó een nieuwe dimensie gekregen.

De implementatie van het '*fair deal*'-beleid in de Pacifische zone van Colombia betekende de komst van grootschalige projecten naar de regio om hier de infrastructuur te ontwikkelen. Het idee

was dat door middel van de ontwikkeling van de infrastructuur de economie in de regio zou groeien, met als het uiteindelijk resultaat welvaart in en ontwikkeling van de regio. Gedurende deze periode begon de Colombiaanse overheid in te zien wat voor enorme perspectieven deze biodiverse regio zou kunnen bieden voor de nationale economie (die destijds te kampen had met grote buitenlandse schulden), en nam de ontwikkeling van de regio dan ook zeer serieus. In 1984 werd het Plan Pacífico geïnitieerd, die als doel had om op een efficiëntere wijze de natuurlijke bronnen te extraheren en om het te gebruiken als platform voor internationale handel (Asher 2009: 6). Zo werd de *Via Panamericana* (een lange weg door de Pacifische regio) aangelegd, om de communicatie en het transport tussen de diverse departementen te verbeteren. Door de ontwikkeling van de infrastructuur werd de regio toegankelijker voor buitenstaanders, zowel voor Colombianen als voor buitenlanders. Die door deze verbeterde bereikbaarheid steeds meer aangetrokken werden tot de regio vanwege zijn ongekende rijkdom van natuurlijke bronnen (voornamelijk goud). Grootschalige internationale bedrijven baanden hun weg de jungle in, om op extensieve wijze natuurlijke bronnen uit de chocoanse bodem te extraheren om op de internationale markt te verkopen. De introductie van deze grootschalige extractieprocessen ging gepaard met de introductie van mechanische extractiemethodes die desastreuze gevolgen voor de natuurlijke omgeving hadden (Vergara 2007: 16).

7.1 Impact neoliberale ontwikkeling op Afro-Colombianen in Chocó

Deze neoliberale plannen voor de economische ontwikkeling en kapitalistische exploitatie van de Pacifische regio, betekenden ook dat het Pacifische gebied voor het eerst in de Colombiaanse geschiedenis officieel werd meegenomen in het nationale politiek. Deze nieuwe (geïntegreerde) positie van Chocó binnen de Colombiaanse samenleving heeft grote gevolgen gehad op de eerder beschreven sociale organisatie van de afstammelingen van de Afrikaanse slaven die daar gedurende diverse eeuwen in een geïsoleerde, vrijwel etnisch homogene context, volledig afhankelijk van de nabije natuurlijke omgeving, hun bestaan hebben opgebouwd. Met de komst van een verbeterde infrastructuur, werden een aantal aspecten die fundamenteel waren voor de sociale organisatie van deze Afro-Colombiaanse gemeenschappen zeer aangetast.

Ten eerste, kwamen de chocoanse Afro-Colombianen voor het eerst intensief in aanraking met de 'buitenwereld'. De centrale Colombiaanse politieke mechanismen, die daarvoor vrijwel volledig absent waren geweest in de regio, gingen voor het eerst een rol spelen in de dagelijkse praktijk van deze gemeenschappen. Waardoor de Afro-Colombianen van de regio werden ingedeeld in de op raciale gebaseerde klassenmaatschappij. Want, hoewel Colombia zichzelf al een lange tijd heeft beschreven als dé natie van het *mestizaje*, is de koloniale sociale hiërarchische indeling van de samenleving nog diep geworteld in de dagelijkse praktijk waarbij de Europeanen gezien worden als superieur, de inheemsen als distinct en de Afro-Colombianen als het ware onzichtbaar zijn. Hoewel over het algemeen het verleden van hun met de benadeelde positie in de maatschappij van hun

voorouders als slaven wel bekend was en het ook wel een bepaalde rol speelde in de constructie van hun sociale identiteit, speelde dit een marginale rol in de constructie van de etnische identiteit van de huidige Afro-Colombiaanse gemeenschappen in Chocó. In het dagelijks leven werden ze niet geconfronteerd met deze gemarginaliseerde positie binnen de Colombiaanse samenleving omdat ze hier niet door buitenstaanders op werden gewezen en als zodanig behandeld. Door de aandacht van het gebied Chocó en de integratie van de ‘achtergestelde’ inwoners in de nationale beleidsplannen en de komst van centrale politieke autoriteiten naar de regio, werden ook de nationale politieke en economische structuren geïntroduceerd in de regio. De Afro-Colombiaanse inwoners van Chocó werden zich door dit proces bewust van hun gemarginaliseerde positie binnen de Colombiaanse maatschappij (Asher 2009: 6).

Naast de instroom van nationale politieke mechanismen kwamen ook in grote getalen particuliere economische geïnteresseerden, voornamelijk in de vorm van grote internationale mijnbedrijven, naar de regio. Deze bedrijven kwamen bepakt en bezakt met grote machines en andere technologische hulpmiddelen Chocó binnen, om zo snel en effectief mogelijk de natuurlijke bronnen te winnen uit de grond en economisch gewin te halen. Het significante verschil in de hoeveelheden gewonnen materiaal in een relatief korte tijd van de grote bedrijven in vergelijking met de behaalde resultaten van hun eigen kleinschalige extractiewijzen, drukten deze gemeenschappen met de neus op de feiten. De benadering van de buitenstaanders bij de ontwikkeling van de regio als het ontwikkelen van de ‘achtergestelde’ bevolking in de afgelegen zones heeft volgens Vergara (2007) doorgewerkt in de manier waarop de inwoners van de regio naar zichzelf keken voornamelijk met betrekking tot de goudwinning. Door kennis te maken met de grootschalige en efficiënte werkwijze van de grootschalige bedrijven is de visie over hun extractiemethodes en de organisatiewijzen gedevalueerd (Vergara 22). De traditionele kleinschalige goudwinningmethoden die al eeuwenlang deze Afro-Colombiaanse gemeenschappen hadden de mogelijkheid hadden gegeven om in hun bestaan te voorzien, werden nu bedreigd. Deze grootschalige bedrijven namen in een korte tijd beslag op grote stukken land, bovendien hadden de extractieactiviteiten van de grootschalige bedrijven desastreuze gevolgen voor de natuurlijke omgeving (Ng’weno: 2007: 51).

De Afro-Colombiaanse gemeenschappen zijn niet immuun geweest voor deze economische dynamieken en politieke ontwikkeling in Chocó. De economische verandering van de regio heeft invloed gehad op hun traditionele goudwinningmethoden, waardoor de kleinschalige extractiewijzen voor een groot deel zijn gemechaniseerd om de competitie met de grootschalige bedrijven aan te gaan (Wade 2002: 5, Rojas 2005: 17). Daarbij heeft de combinatie van de politieke ontwikkeling en de economische hervorming van de regio zeer veel impact gehad op het constructieproces van de etnische identiteit van de Afro-Colombianen. In deze periode kregen de *structure* en *agency* van de Afro-Colombianen in Chocó een andere invulling, wat een herconstructie van de etnische grenzen ten gevolge had.

Na een lange tijd, in geografische en sociale termen, afgezonderd te zijn geweest van de nationale politieke en economische structuren van discriminatie en raciale categorisatie, werden de Afro-Colombiaanse gemeenschappen in Chocó nu wel ineens direct geconfronteerd met hun marginale positie. De externe factoren begonnen vanaf nu wel een belangrijke rol te spelen in de constructie van hun etnische identiteit. De externe toewijzing van deze populatie als achtergesteld heeft ook invloed gehad zelf-identificatie. De goudwinningmethoden die al eeuwen lang deel uit maakten van hun sociale organisatie werden in een zeer korte periode voorbijgestreefd door de grote bedrijven, waardoor het beeld als ‘achtergesteld’ ook door de Afro-Colombianen zelf werd erkend. Daarbij kwam de bedreiging van de mogelijkheid om te voorzien in hun basislevensonderhoud door middel van kleinschalige goudwinning in zicht door de machtige concurrenten. De combinatie van deze twee factoren heeft geleid tot een groeiende drang onder Afro-Colombianen in Chocó om zich een weg te banen uit de opgelegde marginale positie in de samenleving en te vechten voor hun traditionele gebruik van de natuurlijke omgeving. Vanuit een instrumentalistische benadering kan dit proces gezien worden als een herconstruering van de etnische grenzen met als doel om hun natuurlijke bronnen veilig te stellen. Binnen dit proces werd de rol van de traditionele goudwinning van Afro-Colombiaanse gemeenschappen in Chocó een prominente rol.

Vanaf jaren '70 ontstond er vanaf vele hoeken vanuit de Colombiaanse samenleving kritiek op het politieke systeem, die nog steeds gebaseerd was op de Constitutie van 1886. Dit politieke systeem sloot al gedurende een lange tijd niet meer aan op de sociale, economische en politieke situatie van de Colombiaanse natie. De regerende elites waren niet geïnteresseerd in het delen van de macht met de armen en negeerden hun problemen (Asher 2009: 40). Dit onbevredigende gevoel van politieke systeem voor vele van de etnisch diverse Colombiaanse inwoners werd versterkt door verschillende processen die in andere delen van de globaliserende wereld tegelijkertijd plaatsvonden. Processen die in vele delen in de tweede helft van 20^e eeuw meer aandacht krijgen bereikten hierdoor ook Colombia, zoals nieuwe wetgeving met betrekking tot multiculturalisme en hernieuwde aandacht naar het beheer van natuurlijke bronnen door inheemse gemeenschappen (Ng'weno 2007: 30). Inheemse gemeenschappen initieerden deze zichtbare kritiek vanaf de jaren '60 en '70 met het oog op de oneerlijk gedistribueerde landrechten en vervolgen dit proces in de jaren '80 door druk te leggen op de staat om de controle over hun *ancestral lands* te vergroten. Vanaf 1980 begaven ook vele Afro-Colombianen van de Pacifische regio zich in het nationale politieke debat om collectieve grondgebieden op te eisen (Ng'weno 2007: 83). Hoewel de regionale diversiteit in de constructie van etnisch identiteiten in Colombia al gedurende een lange tijd voor het gros van de Colombianen duidelijk was, werd nu voor het eerst een beroep gedaan op deze distinctie.

Met de nadruk op de erkenning van Afro-Colombianen als een distincte gemeenschap binnen de natiestaat veranderde het politieke dilemma van burgerschap. Zo ging het niet meer om de vraag hoe één specifiek nationaal karakter binnen één specifieke natiestaat zou kunnen passen. Maar werd de vraag juist hoe meerdere identiteiten gelijke erkenning krijgen binnen één constitutie (Ng'weno 2007:

31). Hierbij was het idee van één nationaal Colombiaans karakter al gedurende een lange tijd van de tafel geschoven door een formele distinctie te maken tussen de inheemse bevolking en de rest van de Colombianen. Maar de Afro-Colombianen hoorden bij geen van de twee categorieën. Om nationale gelijkheid te bereiken moesten de Afro-Colombianen zich dus zó organiseren dat ze aanspraak konden doen op specifieke collectieve rechten gebaseerd op hun etnische distinctie (Ng'weno 2007: 101). Door de *structure*, die de Afro-Colombianen in Chocó als een marginale bevolkingsgroep beschouwden en de bedreiging van hun eeuwenoude, economische systeem hebben Afro-Colombianen hun *agency* gebruikt om zich net zoals de inheemse populaties te profileren als bijzonder en op deze manier aanspraak te doen op specifieke rechten die hun bestaan veilig te stellen. In 1991, met de instelling van de nieuwe Constitutie werden Afro-Colombianen voor het eerst 'zichtbaar' in het nationale politieke systeem.

8. Nieuwe Constitutie 1991

De Constitutie van 1991 verklaarde officieel dat Colombia een etnische en cultureel plurale samenleving is. Tegelijkertijd verschaftte deze Constitutie een nieuwe categorie met betrekking tot het concept eigendom, namelijk het eigendom van collectieve grondgebieden door etnische groepen. Dit gaf Afro-Colombianen de mogelijkheid om zich te organiseren en land op te eisen als etnische groep zijnde. Waarbij etniciteit als brug functioneert tussen politiek regulering en bezit en het gebruik van natuurlijke bronnen (Ng'weno 2007: 84). Door middel van deze Constitutie verkregen inheemse gemeenschappen meer administratieve, financiële en territoriale autonomie door middel van de creatie van de jurisdictionele term *Indigenous Territorial Units* (Asher 2009: 47). Het voorlopige Artikel 55 van deze Constitutie richtte zich in het specifiek op zwarte gemeenschappen, waarin werd gesteld:

The government will create a law that recognizes, for Black communities that have come to be occupying public lands in the rural riparian river zones of the rivers of the Pacific Basin, in accordance with their traditional practices of production, the right to collective property over the areas that will be demarcated by the same law.

In de periode tussen de publicatie van het voorlopige artikel 55 en de uiteindelijke tot standbrenging van dit artikel in de vorm wet 70 in 1993 is er veel discussie ontstaan over deze specifieke wet. Deze kritiek kwam voornamelijk vanuit Afro-Colombianen die buiten het Pacifische gebied woonachtig waren. De discussie ontstond onder Afro-Colombianen in het hele land en tussen Afro-Colombianen en de staat. Want deze wet richtte zich expliciet op de Pacifische kustregio, wat betekende dat enkel Afro-Colombiaanse gemeenschappen uit deze regio erkend werden als zodanig distinct dat ze in aanmerking konden komen voor collectieve landrechten. De grote aantallen aan Afro-Colombianen die buiten de grenzen van de Pacifische regio woonden werden niet officieel erkend als distinct genoeg

om specifieke rechten te verkrijgen (Asher 2009: 47). Zoals Asher beschrijft bevinden deze Afro-Colombianen zich in een “*ethnic double blind: discriminated against or exoticized because of their racial difference, but not considered distinct enough to merit special legal status*” (Asher 2009: 14).

Uiteindelijk kwam in 1993 wet 70 tot stand en hoewel er wel een aantal dingen waren aangepast en/of toegevoegd naar aanleiding van kritiek bleven de landrechten voornamelijk gelden voor de Pacifische regio.

Article 1. The object of the present Law is to recognize the right of the Black Communities that have been living on barren lands in rural areas along the rivers of the Pacific Basin, in accordance with their traditional production practices, to their collective property as specified and instructed in the articles that follow. Similarly, the purpose of the Law is to establish mechanisms for protecting the cultural identity and rights of the Black Communities of Colombia as an ethnic group and to foster their economic and social development, in order to guarantee that these communities have real equal opportunities before the rest of the Colombian society

Deze wet definieert de Afro-Colombiaanse gemeenschappen op basis van 4 verschillende criteria: cultuur, geschiedenis, beroep en locatie (Ng'weno 2007: 87). Waarbij de ‘echte’ Afro-Colombiaanse gemeenschappen zich dus volgens de staat zouden beperken tot de Pacifische regio, waar de ‘echte’ Afro-Colombiaanse gemeenschappen een groep van families vormt van afro-colombiaanse afkomst met hun eigen cultuur en gezamenlijke geschiedenis en waar de ‘echte’ Afro-Colombianen enkel werken met behulp van traditionele productiemethoden die worden gedefinieerd als: landbouw, mijnbouw, *forestal extraction, grazing*, jagen, visserij, algemene oogstactiviteiten van natuurlijke bronnen, die gebruikelijk zijn voor zwarte gemeenschappen om op een duurzame wijze in hun basislevensonderhoud te voorzien.

Deze wetgeving heeft een enorme impact voor de constructie van de etnische identiteit van de Afro-Colombianen in Chocó zelf. De enige manier om in aanmerking te komen voor collectieve landrechten is door te voldoen aan de in de wet opgestelde eigenschappen van een Afro-Colombiaanse gemeenschap. Dus de dialectiek tussen *structure* en *agency* krijgt op deze manier een geheel nieuwe dimensie. Hoewel Afro-Colombianen in Colombia over de *agency* beschikken om zichzelf te identificeren als Afro-Colombiaans zijnde, zullen wettelijk gezien velen niet als zodanig beschouwd en/of erkend worden. De *structure* is niet meer alleen van invloed op de constructie van de etnische identiteit van de Afro-Colombianen in Chocó, maar is hierin allesbepalend geworden. De inhoud van wat deze etnische identiteit inhoudt staat namelijk wettelijk vast, als je daar niet aan voldoet dan wordt diegene niet beschouwd en erkent als een Afro-Colombiaan. Hoewel negentig procent van de inwoners van de Pacifische kust regio van Afro-Colombiaanse afkomst zijn, is de meerderheid van de Afro-Colombiaanse populatie woonachtig in andere delen van het land zoals al eerder beschreven. Echter, hoewel de Afro-Colombianen die hier niet aan voldoen niet officieel gecategoriseerd worden

als Afro-Colombiaans, worden ze in het dagelijks leven nog wel op basis van deze categorisatie behandeld door niet-Afro-Colombianen.

Er zijn een aantal verschillende factoren die hebben meegespeeld in de specificatie van de Pacifische regio voor de toewijzing van landrechten. Bepaalde politieke economische belangen hadden voornamelijk baat bij deze regionale specificatie. Hierdoor konden ze meer invloed uitoefenen op de distributie van het land in deze regio, waardoor ze conflicten tussen de grootschalige bedrijven en de Afro-Colombiaanse gemeenschappen konden reduceren. Zo konden de internationale bedrijven hun gang gaan in de regio. Daarnaast waren er in deze regio grote stukken onbestemd land ter beschikking voor dit beleid, terwijl in de valleien van de Andes weinig ruimte hiervoor was. Tussen 1997 en 2006 is er een totaal van 4,5 miljoen hectare land verdeeld onder meer dan 50.000 Afro-Colombiaanse families (Ng'weno 2007: 89). Een andere reden was dat de Afro-Colombianen al gedurende een lange tijd beschuldigd worden niet echte *negros* te zijn, door blanken, inheemse groeperingen, maar ook door andere Afro-Colombianen. Dit komt voort vanuit de gedachte dat Afro-Colombianen in de Andes valleien te dicht hebben geleefd met andere mensen en hierdoor niet in staat zijn geweest om hun 'eigen', aparte cultuur vast te houden. Dit in tegenstelling tot de Afro-Colombianen in de Pacifische regio, die hun authentieke *negro* cultuur vast hebben kunnen houden. Dit idee was overigens ook sterk onder Afro-Colombianen in de Andes zelf (Ng'weno 2007: 115).

Voor de Afro-Colombianen in Chocó is de hierboven beschreven wet 70 van grote invloed geweest op de constructie van hun etnische identiteit. De officiële erkenning als Afro-Colombiaanse gemeenschap van de staat gaf hen voor het eerst in de geschiedenis een officiële plaats in de Colombiaanse samenleving. Daarbij konden ze door middel van de toewijzing collectieve landrechten hun basislevensonderhoud zeker stellen, welke door de recente invasie van grootschalige bedrijven in onzekerheid was gebracht. De kleinschalige goudwinning speelt een essentiële rol in dit proces omdat ze hiermee kunnen aantonen dat ze als collectief gebruik maken van traditionele productiemethoden.

9. Conclusie

De kleinschalige goudwinning speelt al eeuwenlang een belangrijke rol binnen de sociale organisatie van Afro-Colombianen in Chocó. Tijdens het koloniale tijdperk werden de Afrikaanse slaven in Chocó gedwongen in de kleinschalige goudwinning te werken. De weggelopen en vrijgekochte slaven die zich hadden teruggetrokken van het koloniale regime, trokken diep de jungle in waar ze ook in verschillende gradaties afhankelijk waren van deze in overvloed aanwezige goudmijnen. Deze verspreide vestigingen van Afrikaanse afstammelingen, langs de rivieren in de jungle van Chocó, hebben zich ten tijde van het koloniale en postkoloniale Colombia sociaal georganiseerd in vrijwel volledige afzondering van de rest van de Colombiaanse samenleving. Waarbij de goudwinningactiviteiten als vanzelfsprekend werden ervaren door de inwoners van de regio.

Hier kwam verandering in toen de neoliberale Colombiaanse regering vanaf de jaren '50 ineens geïnteresseerd raakte in de biodiverse, en voornamelijk belangrijk, goudhoudende Chocó. Door deze ontwikkeling kwam verandering in de geïsoleerde bestaansvorm van Afro-Colombiaanse gemeenschappen in de regio. Hierdoor werden ze gepositioneerd als gemarginaliseerde en 'achtergestelde' populatie binnen de nationale Colombiaanse samenleving. Daarbij kwamen met deze neoliberale ontwikkelingen van de regio, ook vele grootschalige mijnbedrijven de regio in om zo snel en zo veel mogelijk goud te extraheren uit de regio. Deze machtige concurrenten brachten de traditionele goudwinningmethoden van de Afro-Colombianen uit Chocó in bedreiging. Om hun levensonderhoud zeker te stellen hebben vele Afro-Colombianen uit de regio zich de strijd ingeworpen om collectieve landrechten op te eisen voor deze 'distincte' gemeenschappen. Met de in werking stelling van wet 70, kregen de traditionele goudwinningmethoden een nieuwe dimensie voor Afro-Colombianen in Chocó. Want in wet 70 was opgesteld dat Afro-Colombiaanse gemeenschappen in de Pacifische kust regio collectieve landrechten konden opeisen, maar hiervoor waren een aantal voorwaarden opgesteld waarvan het hanteren van traditionele goudwinningmethoden er één was.

Zoals ik in het theoretische deel heb aangegeven is de etnische identiteit een dynamisch sociaal construct. Deze sociale constructie is het resultaat van de combinatie van *structure* en *agency*, welke ook dynamisch zijn. Ten tijde van het kolonialisme zijn de Afrikaanse slaven door *structure* gedwongen de goudwinning in gedreven. Voor de afstammelingen van deze slaven of *libres* die zich bevonden in de afgezonderde zone Chocó, was het vanzelfsprekend om in de goudwinning te werken want om de subsistentie economie draaiende te houden waren er weinig andere alternatieven. Dus gedurende het postkoloniale tijdperk bleef de goudwinning een essentiële rol spelen in de sociale organisatie van Afro-Colombiaanse gemeenschappen in Chocó. Vanaf de historisch opgelegde arbeid in de goudwinning, *structure*, hebben Afro-Colombiaanse gemeenschappen in de loop der jaren zelf de goudwinning een prominente rol gegeven binnen hun sociale organisatie, *agency*.

Doordat deze over het algemeen gemeenschappen bestonden uit een etnisch homogene samenstelling speelde etnische identiteit een nihil rol, want de etnische identiteit wordt enkel geconstrueerd door middel van interactie tussen interne en externe factoren. Waarbij *insiders* en *outsiders* op basis van afkomst en collectieve oorsprong de samenleving opdelen in etnische groeperingen. Echter, als er geen *outsiders*, met betrekking tot etniciteit, deel uit maken van de samenleving is men zich ook niet bewust van zijn of haar etnische identiteit. Maar, de goudwinning heeft mijns inziens in zekere zin wel bijgedragen aan het ontbreken van deze etnische identificatie. Onder andere door middel van de kleinschalige goudwinning hebben Afro-Colombiaanse gemeenschappen zich eeuwenlang staande weten te houden in deze geïsoleerde zones, waarbij ze niet tot vrijwel niet in contact kwamen met externe actoren waardoor de etnische identiteitsvorming uitbleef.

Maar het constructieproces van de etnische identiteit van Afro-Colombianen in Chocó kreeg door de interesse van de regering in de regio en de komst van grootschalige mijnbedrijven een

specifieke wending waarbij de goudwinning een belangrijke rol heeft gespeeld en nog steeds speelt. Door de oplegging van *outsiders* als ‘achtergesteld’ volk en de bedreiging van hun levensvoorziening door de grootschalige mijnbedrijven die de natuurlijke omgeving ruïneerden en de markt voor hen wegkaapten, hebben ze zich gebaseerd op collectieve oorsprong van de Chocóaanse regio als een zeer krachtige etnische groepering en geprofileerd naar de buitenwereld als bijzondere groep. Met de profilering als bijzondere etnische groep hebben ze in 1993 collectieve landrechten toegewezen gekregen als etnische groep zijnde. Waarbij gemeenschappen aan een aantal voorwaarden moeten voldoen om als Afro-Colombiaans beschouwd te worden. Waaronder het toepassen van traditionele goudwinningmethoden. Hoewel de etnische identiteit een dynamisch sociaal construct is, is er sinds de opgelegde *structure* van deze wet geen ruimte meer voor enige *agency* in het construeren van de Afro-Colombiaanse etnische identiteit. Dit betekent dat de etnische identiteit door de oplegging van de centrale autoriteiten tot een statisch concept gemaakt is. Dus om officieel als Afro-Colombiaans beschouwd en erkent te worden is het vereist om traditionele productietechnieken toe te passen, zoals de kleinschalige goudwinning. Het etnische constructieproces wordt door deze situatie sterk beïnvloed door utilitaire motieven.

Ook al wordt over het algemeen in de praktijk door de inwoners van Colombia niet de officiële definiëring van Afro-Colombianen gehanteerd is deze formele definitie wel essentieel voor het bemachtigen van de rechten die Afro-Colombianen toe zouden kunnen behoren. Dus binnen de huidige formele Colombiaanse samenleving, de *structure*, wordt de kleinschalige goudwinning gezien als een essentieel element van de Afro-Colombiaanse etnische identiteit. Waarbij de Afro-Colombianen vanuit hun *agency*, naar handelen om zo hun collectieve landrechten te behouden. Dus de kleinschalige goudwinning vormt op deze manier het bewijs voor hun traditionele productiemethoden, significant anders dan de grootschalige goudwinningpraktijken, waardoor ze in aanmerking komen voor collectieve landrechten.

Hoewel ik in deze scriptie enkel de rol van de kleinschalige goudwinning bij de constructie van de etnische identiteit van Afro-Colombianen in Chocó heb geanalyseerd is dit vanzelfsprekend niet het enige aspect wat invloed heeft op deze identiteitsvorming. Bij het constructieproces komen veel meer aspecten kijken zoals educatie, muziek, taal, voedsel etc. Voor vervolgonderzoek zou het interessant zijn om een holistisch beeld te vormen van het constructieproces van de etnische identiteit van de Afro-Colombianen in Chocó. Maar daarnaast ook een holistisch beeld te vormen over het constructieproces van Afro-Colombianen in andere regio's van Colombia om deze met elkaar te vergelijken.

10. Bibliografie

- ALONSO, ANA MARIA. 1999. The Politics of Space, Time and Substance: State Formation, Nationalism and Ethnicity. *Annual Review of Anthropology* 23:379-405.
- AROCHA, JAIME. 1998. Inclusion of Afro-Colombians: Unreachable National Goal? *Latin American Perspectives* 100: 70-89.
- ASHER, KIRAN. 2009. *Black and Green Afro-Colombians, Development, and Nature in the Pacific Lowlands*. Dunham and London: Duke University Press.
- BARTH, FREDERIK. 1969. "Introduction," in *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference*. Edited by F. Barth, Oslo: Universitetsforlaget (Scandinavian University Press).
- BAUMANN, G. 1999. *The Multicultural Riddle Rethinking National, Ethnic and Religious Identities (Zones of Religion)*. New York: Routledge.
- BROWN, DAVID. 2004. Why Independence? The Instrumental and Ideological Dimensions of Nationalism. *International Journal of Comparative Sociology* 45:277-96.
- CAVOUKIAN, KRISTIN. 2005. *From Sürgün to Vaten: Ethnic Identity Construction and the Repatriation Processes of Crimean Tatars and the Meshketian Turks*. The University of British Columbia.
- DIXON, KWAME. 2005. Afro-Colombians and their struggle for human rights. *Wadabagei – Journal of the Caribbean and its Diaspora* 8: 181-195.
- ERIKSEN, THOMAS. 2002. "Ethnicity and Nationalism Anthropological Perspectives," Edited by Anonymous London: Pluto Press.

GUPTA, AKHIL and FERGUSON, JAMES. 1992. Beyond "Culture": Space, Identity, and the Politics of Difference. *Annual Review of Anthropology* 7:6-23.

HOFFMAN, O. 2002. Collective memory and ethnic identities in the Colombian Pacific. *Journal of Latin American Anthropology* 7:118-39.

JENKINS, RICHARD. 2008. *Social Identity*. New York: Routledge.

KARLSEN, SAFFRON and NAZROO, JAMES. 2002. Agency and structure: the impact of ethnic identity and racism on the health of ethnic minority people. *Sociology of Health & Illness* 24:1-20.

NAGEL, JOANE. 1994. Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture. *Social Problems* 41:152-76.

NG'WENO, BETTINA. 2007. *Turf Wars Territory and Citizenship in the Contemporary State*. Stanford, Californië: Stanford University Press.

SHARP, FREDERICK. 1941. *Slavery on the Spanish Frontier The Colombian Chocó 1680-1810*. University of Oklahoma Press.

THEIJE, MARJO DE, AND MARIEKE HEEMSKERK. 2009. "Goudwinning als motor van de hedendaagse Marronsamenleving." Pp. 128-35 in *Kunst van overleven. Marroncultuur uit Suriname*, edited by Alex Stipriaan and Thomas Polimé. Amsterdam: KIT Publishers

VERGARA, VERÓNICA. 2007. *Organización tradicional de la minería artesanal en la comunidad de 'La Union' (Municipio de Tado, Chocó) y su introducción en las nuevas dinámicas socioculturales y de desarrollo*. Medellín Colombia: Homo Habitus.

VERKUYTEN, MAYKEL. 1999. *Etnische identiteit*. Het Spinhuis.

WADE, PETER. 2002. The Colombian Pacific in Perspective. *The Journal of Latin American* 7:2-33.

WADE, PETER. 1995. The cultural politics of blackness in Colombia. *American Ethnologist* 22:341-57.

WADE, PETER. 1991. The Language of Race, Place and Nation in Colombia. *América Negra* 2:41-66.

WADE, PETER. 1989. *Black Culture and Social Inequality*. London: The Institute for Cultural Research.

WHITTEN, NORMAN and TORRES, ARLENE. 1998. *Blackness in Latin America and the Caribbean: Cultural Transformations and Social Dynamics*. Bloomington: Indiana University Press.